

Slakkeninventarisatie Eerste Dijk e.o., Sintmaartensdijk

(Slakkenwerkgroep KNNV Afd. Bevelanden, rapport nr. 96, d.d. 29-7-2010).

Door: Harry Raad

Op 27-7-2010 bezocht de Slakkenwerkgroep KNNV-Afd. Bevelanden de Oudelandpolder bij Sint Maartensdijk (km-hok 63-397). Het gebied moest wat de slakken betreft een echte polderfauna opleveren, vanwege het oudland-karakter mogelijk met een brak element. Die verwachting kwam uit. Het slakkenwerk werd ditmaal verricht door Jaap Woets en ondergetekende.

De locatie

De atlasblokken laten in het centrale deel van Tholen niet altijd veel spannends op slakkengebied zien. We bezochten ten noorden van Sint Maartensdijk de Oudelandpolder, met een dijk van Staatsbosbeheer en een grasland dat ten behoeve van de natuur als beheersgebied was aangewezen. De locatie is aan te duiden als de kruising Eerste Dijk - Zoetemelkseweg; het grasland ligt aan de zuidwestzijde. De naam van de polder maakt duidelijk dat de bedijking lang geleden plaatsvond; het is een van de oude eilandkernen van Tholen, die al in de twaalfde eeuw van een ringdijk was voorzien.

Het kaartbeeld van het polderland is in de twintigste eeuw, na de stormvloed van 1953, drastisch gewijzigd door landinrichtingsactiviteiten: wegen zijn rechtgetrokken, kavels vergroot en de waterhuishouding aangepast.

Daarmee hadden wij als slakkenrapers op het eerste gezicht niet veel te maken, omdat er aan de dijk niet veel veranderd was en het bezochte grasland toch een 'oud karakter' toonde. We zagen in de gemaaide vegetatie zilte kenmerken, en er lag een lange greppel die haast aan een voormalig kreekje deed denken. Dat laatste bleek geen oude structuur te zijn: de grote kavel was wel degelijk een samenvoeging van kleinere kavels, waarvan echter geen spoor meer was te herkennen.

De bodemkaart (Stiboka, 1987) geeft voor het grasland zeelei aan van het type: kalkrijke, zware zavel. De kaart geeft geen aanwijzing voor een veenpakket in de ondiepe ondergrond. Van het gebied worden evenmin brakke natuurwaarden aangegeven (Provincie Zeeland, 1993).

Met deze historische en geografische kenmerken van de locatie was het gissen hoe het met de inventarisatie van de slakken zou lopen. De globale gegevens in de papieren bronnen voorspelden een goede oogst, alleen de geringe landschappelijke variatie kon daar afbreuk aan doen.

Grasland

Aangekomen op de locatie, kozen we de punten voor nader onderzoek. Interessant voor de waterslakken was de brede watergang tussen de dijk en het grasland, verder waren er de plekken voor de landslakken: grasland, ruige slootkanten, wegbermen en de dijkvegetatie. We begonnen echter met de wegsloot langs de Zoetemelkseweg, bij de dam naar het grasland. De moeizame vispogingen met een keukenzeef vanaf de steile oever, leverden niet meer dan een leeg huisje van de glanzende agaathoren, een landslak. Jaap was bij de ingang van het grasland al in het ruige gras gaan zoeken en haalde prompt levende tuinslakken tevoorschijn. Even later voegde zich daar ook nog de segrijnslak bij. Gek, die laatste zie je meestal in tuinen. Met de algemene behaarde slak wilde het nauwelijks lukken. Wel vonden we vele lege huisjes, maar er was slechts één levend, jong slakje bij. De lange droogteperiode, met alleen de laatste dagen enige regen, zal daarvoor wel verantwoordelijk zijn. Jaap is nog actief in het grasland gaan zoeken, terwijl ik het water langs de dijk ben gaan bemonsteren. De redelijk brede watergang, met riet langs de oever, bevatte helder water. Er was geen enkele drijvende of ondergedoken waterplant te vinden. Het vissen met het zeefje bracht al snel kleine 'wadslakjes' boven water, die gedetermineerd werden als opgezwollen brakwaterhoren. Het was er de enige soort, en wel een die in duidelijk brak water voorkomt. Teruglopend naar de toegang tot het grasland heb ik nog strooiselmonsters verzameld in de lagere stukken. Daar was het vochtiger, en in de kuilen en de greppel waren de bodemdieren meer beschermd, lettend op het uitgevoerde maaiwerk. Het strooisel gaf één leeg huisje van de dwerg-korfslak. Dat was wel heel weinig. Opvallend genoeg had ik met het strooisel ook een horde individuen van een kreeftachtige meegenomen, die aan een springer (*Orchestia* sp.) deed denken. Dat zou toch op natte omstandigheden moeten wijzen. Teruggekomen, bespraken we de tot dan toe toch wel magere resultaten. Jaap kwam overigens nog met een leeg huisje van een gewone barnsteenslak aanzetten.

Dijk

We gingen de dijk bekijken en liepen naar de kruin. Al zoekend in de wegberm van de oprit vroeg ik me werkelijk af of het nog iets nieuws zou opleveren. Toegegeven, een inventarisatie met vijf slakken hadden we nog niet eerder meegemaakt, dus er was nog hoop. We gingen naar links, waar de dijkweg naar beneden liep en de noordelijke dijkvoet volgde. De afrit bood een zelfde beeld. Uit armoede heb ik maar wat bodemmateriaal bij een grote smeewortel-plant in de wegberm verzameld, en verderop idem uit het verdroogde dijktalud met gras en open grond. Dat talud bevatte verbleekte huisjes van tuinslak, segrijnslak, mostonnetje, behaarde slak en een glansslak. Gelet op de grootte van de laatste, zou het een grote glansslak geweest zijn. Het zoeken hebben we

hier verder opgegeven. Het turen in het meegenomen strooisel zorgde thuis voor aanvulling met vele lege huisjes en enkele levende slakken. De hoofdmassa bestond uit de geribde jachthorenslak en de glanzende agaathoren. De eerste was ook levend te vinden. Van de agaathoren werden vooral jonge, verse huisjes aangetroffen, alsof de nieuwe generatie massaal was bezweken door de droogte. Eén levend exemplaar van de kleine kristalslak kon nog ontdekt worden tussen de dode resten van nog vijf andere soorten, waarvan de dwerg-korfslak, het ammonshorentje en een glansslak-soort als talrijkste genoemd kunnen worden. Vanwege de geringe afmetingen - het ging om jonge exemplaren - kon de glansslak niet op soort gedetermineerd worden.

En verder

Dit was maar een klein deel van het kilometerhok, dus reden we de Zoetemelkseweg af voor nieuwe biotopen. Daar was aan dezelfde kant als het grasland een verbrede watergang met natuurvriendelijke oevers. Vermoedelijk was het een aanleg van de afgelopen winterperiode. Er was vanaf de flauw aflopende oever een goed beeld te krijgen van de mogelijkheden. Er kroop geen enkele slak in het ondiepe water, dat waterplanten ontbeerde. Langs de waterlijn waren slechts twee verweerde huisjes van de ovale poelslak te vinden; niet meteen een bewijs voor het actueel voorkomen van die soort. Aan de andere kant van de weg was een brede sloot, ter afscheiding van een modern landgoed. Het vissen in dit water had evenmin resultaat. Het landgoed zelf was afgesloten met een degelijk hek op een dam, zodat we de slakkenfauna in het daar aanwezige, jonge bos niet hebben onderzocht. Verderop aan de Zoetemelkseweg bleek een helofytenfilter van de waterzuivering te liggen. We hebben het filter even bekeken bij een toegang aan de Oudelandseweg, waarop wij uitkwamen. De stank van de waterzuivering ontnam ons de lust om hier slakjes te zoeken, hoewel eigenlijk zeker was dat die nare lucht uit zuiveringsbakken elders op het terrein kwam. Daarmee sloten we onze zoektocht af, want zicht op een kansrijke plek was er in dit kilometerhok niet.

Resultaat

Met een lijst van dertien slakken, waarvan er slechts vijf levend zijn aangetroffen, kan deze inventarisatie niet tot een succes gerekend worden. Vermoedelijk heeft een lange periode met droogte ons parten gespeeld. Daarnaast was er de beperkende invloed van het zout in het oppervlaktewater en het laag gelegen grasland. Onder nattere weersomstandigheden zijn vast betere resultaten te verwachten, zeker bij de naaktslakken. De lijst bevat twee voor Zeeland algemene Rode Lijstsoorten, de opgezwollen brakwaterhoren en de dwerg-korfslak. De aanwezigheid van een brakwatersoort in het 'oudland' van Tholen wordt als karakteristiek en biologisch waardevol gezien.

Literatuur:

Provincie Zeeland, 1993. Waterhuishoudingsplan 1993-1997. - Provincie Zeeland, Middelburg.
Stiboka, 1987. Bodemkaart van Nederland, 1:50.000. Blad 49 West, Bergen op Zoom. - Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Soortenlijst mollusken Eerste dijk/Zoetemelkseweg, Sint Maartensdijk (km-hok 63-397); inventarisatie 27-7-2010, Slakkenwerkgroep KNNV-Afd. Bevelanden.

		levend	levend	dood	dood
		juv	ad	juv	ad
land: huisjesslakken					
<i>Cepaea nemoralis</i>	Gewone tuinslak	1	7		
<i>Cochlicopa lubrica</i>	Glanzende agaathoren			35	6
<i>Helix aspersa</i>	Segrijnslak		2		
<i>Nesovitrea hammonis</i>	Ammonshorentje			3	6
<i>Oxychilus</i> sp.	Glansslak			13	
<i>Succinea putris</i>	Gewone barnsteenslak				1
<i>Trichia hispida</i>	Haarslak	1		2	2
<i>Vallonia costata</i>	Geribde jachthorenslak	5	3	11	20
<i>Vallonia excentrica</i>	Scheve jachthorenslak				1
<i>Vertigo pygmaea</i>	Dwerg-korfslak			4	8
<i>Vitrea contracta</i>	Kleine kristalslak	1		1	1
<i>Vitrina pellucida</i>	Doorschijnende glasslak			2	1
water: huisjesslakken					
<i>Ventrosia ventrosa</i>	Opgezwollen brakwaterhoren	19	50	1	

